

Handreiking Recreatieve Poorten en Entrees

Aanpak recreatieve poorten

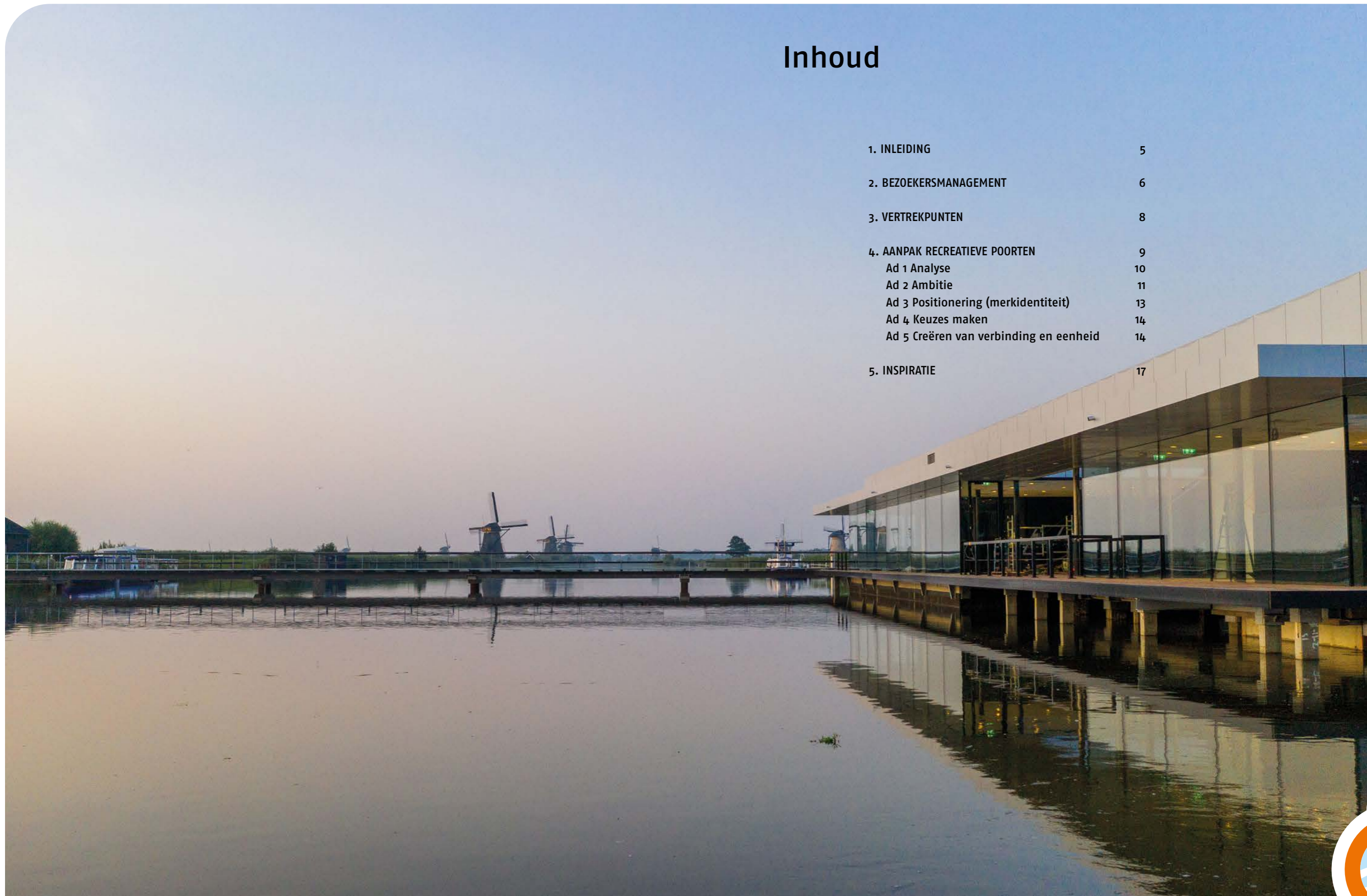

Nationale
Parken
Bureau

Augustus 2023

Inhoud

1. INLEIDING	5
2. BEZOEKERSMANAGEMENT	6
3. VERTREKPUNTEN	8
4. AANPAK RECREATIEVE POORTEN	9
Ad 1 Analyse	10
Ad 2 Ambitie	11
Ad 3 Positionering (merkidentiteit)	13
Ad 4 Keuzes maken	14
Ad 5 Creëren van verbinding en eenheid	14
5. INSPIRATIE	17

Beeld: Lode Greven Photography.

1. Inleiding

Nederland telt momenteel 21 nationale parken. Deze 21 nationale parken vertellen ieder een eigen verhaal. Samen geven ze vorm aan het verhaal van de Nederlandse natuur. Deze parken staan bekend om hun biodiversiteit van internationale betekenis, hun natuur, landschappelijke schoonheid en cultuurhistorie.

Nationale parken zijn daarmee dé uithangborden van de Nederlandse natuur. Het zijn dus de gebieden bij uitstek die zich ontwikkelen tot duurzame toeristische bestemmingen. Binnen het toeristisch beleid in nationale parken is daarom duurzaam toerisme het uitgangspunt. Dit vraagt nogal wat van de wijze waarop je toerisme en recreatie kunt aanpakken binnen een gebied. Er moet een goede balans zijn tussen menselijke activiteiten en de natuurwaarden. Een goede geleiding of zonering helpt daarbij, te beginnen met het bepalen waar de bezoekers worden ontvangen.

De entrees of poorten vervullen een belangrijke functie in deze aanpak. In dit document vind je een aanpak die je kan helpen om poorten te ontwikkelen of door te ontwikkelen.

Gemakshalve noemen we de verzameling aan mogelijkheden en plekken om bezoekers te ontvangen in dit stuk 'poorten'.

Beeld: Harry Cock

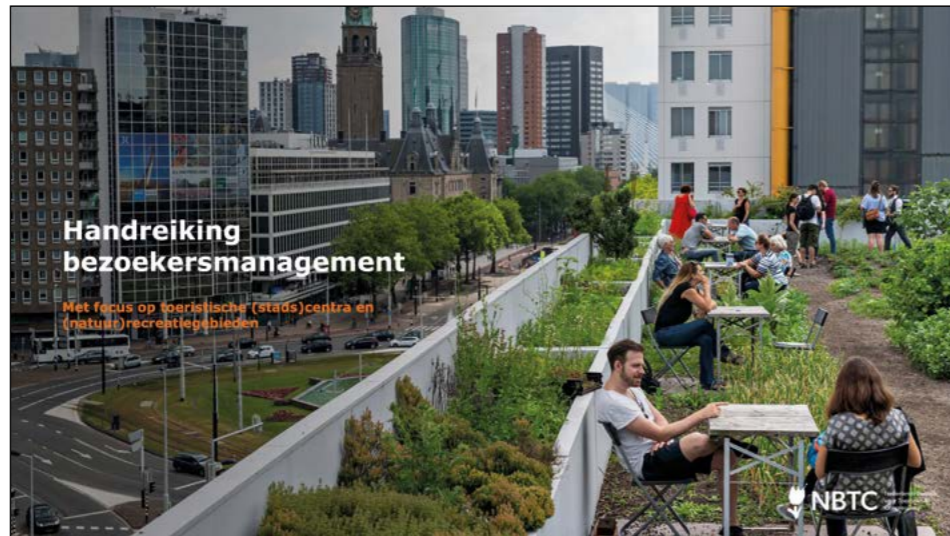

2. Bezoekersmanagement

In de ontwikkeling naar een duurzame bestemming is bezoekersmanagement (het sturen van bezoekersstromen) een belangrijk thema. Ieder park heeft zijn eigen uitdagingen ten aanzien van het groeiend aantal bezoekers. Het ene park vindt het al te druk; het andere park ziet regionale krimp en kan bezoekers goed gebruiken om voorzieningen op peil te houden. Het is essentieel om in de ontwikkeling van het gebied stil te staan bij hoe je kunt sturen op en richting kunt geven aan de manier waarop je bezoekers wilt en kunt ontvangen en opvangen.

Het NBTC heeft in september 2020 de digitale 'Handreiking bezoekersmanagement' uitgegeven. Deze handleiding geeft nader inzicht in aanvullende aspecten ten aanzien van bezoekersmanagement. In dit document vind je o.a.: een stappenplan voor bezoekersmanagement

- toelichting op het DIM-ICE-model: een internationaal veelgebruikt model dat helpt om knelpunten en risico's te analyseren in relatie tot bezoekersstromen en drukte.
- informatie over effectiever bezoekersmanagement op basis van gedragsinzichten.

Recreatieve zonerings

In natuurgebieden is recreatieve zonerings een belangrijk onderdeel van bezoekersmanagement: welke bezoeker wil je waar in je gebied op welk moment. Hierop kan je sturen door of met onder andere de inrichting van het gebied. Poorten zijn een belangrijke tool om bezoekers te ontvangen, te leiden en te spreiden. Deze plekken zijn immers – mits goed ontsloten en ingericht- belangrijke vertrekpunten voor een bezoek aan het gebied en trekken daarmee van nature bezoekers aan.

Voor recreatieve zonerings kan je bijvoorbeeld onderstaande zones benoemen in je gebied.

- Intensieve recreatie.
- Matig intensieve recreatie.
- Extensieve recreatie (rustig recreatief medegebruik).
- Tijdelijk rustig recreatief medegebruik (gebieden die een deel van het jaar zijn afgesloten. Denk hierbij bijvoorbeeld aan vogelbroedterreinen. Of gebieden die alleen toegankelijk zijn onder begeleiding, zoals bijvoorbeeld een groot deel van de Oostvaardersplassen).

Een analyse, zoals in 4.1, kan je hierbij helpen.

Locatiekeuze poort

Idealiter ligt de poort in een gebied waar intensieve recreatie mogelijk is en niet bij een (tijdelijke) afgesloten gebied of een gebied dat voor de rustzoeker is ingericht.

Voorbeeld

De recreatiezonerings voor de Veluwe is in het voorjaar van 2022 vastgesteld en is nu in uitvoering.

Het recreatiezoneringsplan gaat over recreatief gebruik ten opzichte van verstoringsgevoelige flora en fauna en N2000 gebied (niet over verblijfsrecreatie) en omvat de volgende aspecten:

1. Zoneringsmethode (oa Toolbox)
2. Zoneringskaart
3. Zoneringsmaatregelen

Op de Veluwe wordt met vier recreatiezones gewerkt:

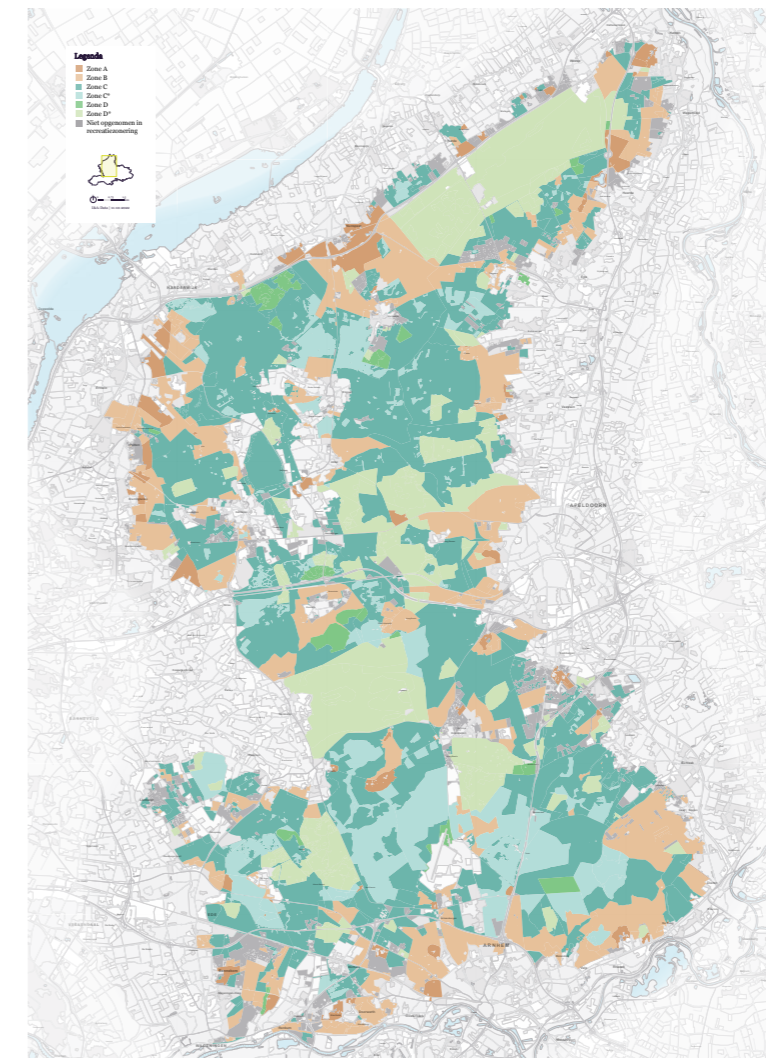
Zone A: Poorten van de Veluwe

Zone B: Visitekaartje van de Veluwe

Zone C: de stille, eindeloze Veluwe (verminderen padendichtheid)

Zone D: de ongerepte en kwetsbare Veluwe en/of specifiek gebruik o.a. defensie

[Meer informatie over de recreatiezonerings op de Veluwe](#)

3. Vertrekpunten

In de aanpak voor de ontwikkeling van poorten is een aantal vertrekpunten van toepassing.

- Het betreft het hele nationaal park, inclusief de rand er omheen.
- De draagkracht van de natuur is leidend.
- Bij voorkeur ligt er een gebiedsvisie.
- De bezoeker voelt zich welkom.
- De merkidentiteit (DNA) van het park en daaraan gekoppeld het specifieke verhaal van de plek zijn leidend.
- Wat zijn de doelgroepen, waar hebben zij behoefte aan en hoe kan je dit faciliteren?
- Start met een breed onderzoek en verkenning.
- Oplossingen en uiterlijke vormen, zoals gebouwen, beeldbepalende objecten en borden volgen later.

4. Aanpak Recreatieve poorten

Wanneer je recreatieve poorten gaat ontwikkelen vanuit je visie op bezoekersmanagement, dien je rekening te houden met 3 schaalniveaus:

Onderstaand lichten we de diverse stappen van de aanpak om te komen tot een poort kort toe. In de paragrafen hierna gaan we dieper in op de diverse stappen.

1. Analyse: Natuur en bezoekers.

Wat is de huidige situatie en welke toekomstige ontwikkelingen spelen er?

Het is belangrijk om te weten hoeveel mensen er nu komen naar je park; waar ze naar toe gaan en welke behoefte ze hebben. Neem in deze analyse ook toekomstige ontwikkelingen mee. Een nieuw huisjespark of een nieuwe woonwijk in de nabije omgeving zal effect hebben op het aantal bezoekers aan je park.

Wat zijn de bijzondere (en kwetsbare) natuurwaarden waar je rekening mee moet houden?

Afhankelijk van het type natuurwaarden (habitat of specifieke soorten) is er een mate van verstoring aan te koppelen. Die mate van verstoring is weer van belang bij de zonering.

2. Ambitie

Wat is de stip op de horizon, wat is de gewenste situatie ten aanzien van recreatieve poorten in het gebied? Op het niveau van het park; op het niveau van de samenhang met andere poorten en op het niveau van de poort zelf.

3. Positionering

Een sterke merkidentiteit is onderscheidend en authentiek en helpt je om je gebied te positioneren. Ook deze positionering pas je toe op de diverse schaalniveaus, startend met het nationaal park zelf.

- Het park: Wat is de identiteit en het karakter van het gebied? Waar staat het gebied voor, wat kan je verwachten?
- Deelgebied: Wat is het onderscheidende karakter van dit deel van het park? Wat kan je verwachten, wat zijn de verhalen?
- Poort zelf: Wie is de eigenaar van de poort? Hier komen het karakter van het park/deelgebied en de positionering van de eigenaar samen.

4. Keuzes maken

Op basis van de analyse, de ambitie en de positionering maak je keuzes, zoals de optimale plekken voor poorten en de gewenste functies van de betreffende poort.

5. Creëren van verbinding en eenheid

Het creëren van verbinding en een zekere vorm van eenheid in de herkenbaarheid van poorten is belangrijk. Zo geef je bezoekers het parkgevoel vanaf de aankomst mee.

Ad 1 Analyse

Middels de analyse breng je de huidige en toekomstige situatie in kaart. Daarbij kunnen de volgende vragen gebruikt worden.

Wat is de huidige situatie

- Waar liggen de Natura 2000 en andere waardevolle natuurgebieden?
- Wat zijn de meest kwetsbare gebieden?
- Wat zijn de doelsoorten?
- Wat zijn de woonkernen in het gebied? Hoeveel mensen wonen daar?
- Zijn er grotere toeristische verblijfcentra? Hoeveel mensen komen daar?
- Welke andere bedrijvigheid vindt er plaats in het gebied?
- Hoeveel bezoekers komen er in het gebied?
- Waar komen deze bezoekers vandaan?
- Is er sprake van piekbezoekmomenten?
- Hoe lopen vervoersstromen rond het gebied?
- Hoe ziet de huidige recreatieve infrastructuur eruit?
- Op welke plekken komen bezoekers aan?
- En met welk vervoermiddel?
- Wat is de situatie met betrekking tot het openbaar vervoer?
- Zijn er grote barrières tussen de woonkernen en je gebied (water, snelweg, spoorovergang)?
- Wat zijn de Unique Selling Points (USP's) van je gebied; en welk belevingsaanbod zit waar? Waar komen mensen voor? Gaat het hier om specifieke plekken?
- Welk type bezoeker gaat waar naar toe? (Leefstijlen, type activiteiten)
- Wat zijn de voorzieningen op deze plekken?
- Wat is daarbij van belang voor de bezoekers; wat zijn de behoeften van de diverse typen bezoekers?
- Past het aantal bezoekers bij de draagkracht van de gebieden?
- Is er op deze plekken sprake van overdruk of onderdruk?

Welke toekomstige ontwikkelingen spelen er?

Welke (externe) ontwikkelingen zijn gepland in/rond het gebied? Het is goed om de bestemmingsplannen, omgevingsvisies, gebiedsvisies en dergelijke te checken.

- Is er nieuwe natuur voorzien?
- Komen er nieuwe mogelijkheden voor recreatie-inclusieve natuur?
- Zijn er plannen voor een nieuwe woonwijk of andere bouwplannen?
- Wat zijn de ontwikkelingen met betrekking tot nieuwe recreatievoorzieningen?
- Hoe ziet de vernieuwde situatie van agrarische ondernemers eruit?
- Welke plannen zijn er rondom infrastructuur?
- Zijn er plannen (en welke) rondom opgaven vanuit energie en klimaat? Denk aan windmolenparken, zonneparken, waterberging, ed.

Uit deze analyse kunnen vervolgens kansen en knelpunten gedestilleerd worden die je verwerkt in je ambitie.

Ad 2 Ambitie

Zoals eerder aangegeven, wordt aangeraden om de ambitie op de drie verschillende schaalniveaus toe te passen.

Ambitie voor het nationaal park en de directe omgeving van het park

Wat is de overkoepelende ambitie ten aanzien van de onthaalfuncties in het park?

Een paar voorbeelden:

- Spreiding van bezoekers; bescherming kwetsbare gebieden.
- Het ontwikkelen van verschillende onthaalfuncties voor de verschillende doelgroepen.
- Het betrekken van de bewoners bij de eigen leefomgeving.
- Het actief betrekken van ondernemers in het gebied bij het invullen van poorten en onthaalfuncties.
- Het toegankelijk houden van de gebieden.
- Verhogen van de kwaliteit; de herkenbaarheid, gastvrijheid en/of de toegankelijkheid.

Voorbeeld

Ambitie Veluwe op 1

In 2030 is de Veluwe een voorbeeldregio waar het gaat om het verbeteren van de biodiversiteit en het verduurzamen van toerisme. We geven prioriteit aan de Veluwse natuurwaarden, op het Veluwemassief, in de gebieden daaromheen en op de agrarische gronden. Door die natuurwaarden uit te dragen versterken we de unieke beleving van landschap, erfgoed, dorpen en steden. We werken gezamenlijk, in nauwe samenwerking met bewoners, aan een duurzame verhouding tussen recreatie en natuur, landschap en erfgoed.

Om bezoekers en bewoners een unieke beleving te kunnen bieden is de Veluwe in 2030 de meest gastvrije bestemming van Nederland met een gezonde vrijetijdseconomie en robuuste natuur. Het aanbod van de verschillende Veluwse belevingen is optimaal gericht op de vraag van recreant, toerist en bewoner. De kwetsbare natuur wordt ontzien via een slim samenspel van de recreatieve voorzieningen. Bewoners zien het toerisme als kans voor het versterken van de leefbaarheid en zijn daarmee ambassadeurs van de Veluwe.

[Kijk hier voor meer informatie](#)

Ambitie in samenhang met andere poorten, structuren en ontwikkelingen in het park

Voor de samenhang met andere poorten gaat het erom dat je met de verschillende poorten verschillende verhalen gaat vertellen die tezamen het verhaal van het park vormen. Welke doelgroepen wil je op welke plekken onthalen? Ook de verbinding tussen de poorten middels de recreatiestructuur (structuren) valt hieronder.

Ten aanzien van de samenhang met ontwikkelingen in het park kan je kijken hoe de poorten kunnen bijdragen aan (urgente) opgaves die er spelen.

Wanneer een specifiek gebied meerdere opgaves kent en je kunt daar met een poort of onthaalfuncties een bijdrage aan leveren, dan is het project onderdeel van een groter geheel. Daarmee verhoog je het draagvlak en lift je mee op gedane investeringen.

Belangrijk is om ambities met elkaar te verbinden. Op deze manier committeren partijen zich om inzet te plegen en realisatie mogelijk te maken. (Cees van der Vlist, Molens van Kinderdijk)

Voorbeeld

De Mient Kooltuin (Nationaal Park Hollandse Duinen)

De Mient Kooltuin in Katwijk wordt de komende decennia een aantrekkelijke recreatieve zone tussen de nieuwe woonwijk 'Valkenhorst' op voormalig vliegveld Valkenburg en het (kwetsbare) duingebied. Het wordt de 'voortuin' van de woonwijk en één van de toegangspoorten van Nationaal Park Hollandse Duinen i.o.o. Partners zetten in op het versterken van natuur, landschap, recreatie, erfgoed en drinkwaterwinning.

[Kijk hier voor meer informatie](#)

Voorbeeld**Veluwe poort Nunspeet**

Het Nunspeetse Veluwetransferium is al vele jaren een aantrekkelijk op- en overstappunt naar de Veluwe. Het huidige transferium in het stationsgebied van Nunspeet wordt door Nunspeet aantrekkelijker gemaakt voor de bezoekers van de Veluwe. Dat doet de gemeente door een Veluwesfeer te creëren, het langzamere en snellere verkeer te scheiden en recreatieve voorzieningen aan te pakken. De upgrade is een onderdeel van de gebiedsontwikkeling van de Nunspeetse stationsomgeving en wordt gefinancierd uit een Regiodeal. [Kijk hier voor meer informatie](#)

Ambitie voor de poort zelf

Kijkend naar de ambitie voor het gebied en de omgeving, de ambitie voor de plek/samenhang van de poorten, wat is vervolgens de ambitie voor de poort zelf?

Hierbij kan je bijvoorbeeld denken aan:

- Aantrekken van een bepaalde doelgroep met een specifiek aanbod.
- Ontlasten van de natuur in de rest van het park.
- Poort als onderdeel van een totaalbeleving.

Voorbeeld**Brabantse natuurpoorten**

Brabantse Natuurpoorten zijn dé startpunten voor fiets-, wandel-, ruiter-, gravel en MTB-tochten door de Brabantse natuur. Ze zijn gelegen aan prachtige natuurgebieden, met fiets- en wandelknooppunten. Er is altijd een horecapunt met openbaar toilet, voldoende parkeergelegenheid en informatie over de natuur en de routes.

Voorbeeld**Bezoekerscentrum Nationaal Park Zuid-Kennemerland**

Bezoekerscentrum De Kennemerduinen is het duurzame centrum voor educatie, recreatie en toerisme van het Nationaal Park Zuid-Kennemerland. De bedrijfsvoering is gezond en duurzaam.

Ad 3 Positionering (merkidentiteit)

Het uitgangspunt voor gebiedsontwikkeling is de identiteit van het gebied. Ook bij de aanpak van recreatieve poorten adviseren we om naar de positionering te kijken op de drie verschillende schaalniveaus.

Positionering van het park (nieuwe stijl)

Over de merkidentiteit (positionering) van het park en het belang daarvan vind je uitgebreide informatie terug in de [Leidraad Nationale Parken](#) (hoofdstuk 3 Merkidentiteit en merkactivatie, pag. 35). Van belang is dat je als park je identiteit bepaalt: wat zijn de waarden waar je voor staat, wat is het karakter wat je wilt uitdragen en welk verhaal wil je vertellen? Deze merkidentiteit vormt ook het kompas voor de inrichting van de poorten en het verhaal van het gebied dat je met de gezamenlijke poorten wilt vertellen.

Voorbeeld**Mergids Nationaal Park Drentsche AA**

[Mergids Drentsche Aa](#)

Naast de positionering (merkidentiteit) is het ook van belang om in kaart te brengen wat de iconen zijn in het gebied. Wat moet een bezoeker van verder weg zeker gezien hebben? Welke beelden zie je terugkomen op social media, zoals Instagram?

Positionering van de samenhang met andere poorten

Wat is het deelverhaal van het gebied waar de poort in staat? Als er bijvoorbeeld een poort komt in het Twents Regedal als onderdeel van het Nationaal Park Sallandse Heuvelrug, dan heeft dit gebied binnen de grotere context van het hele gebied een eigen verhaal. Een poort kan ook een deelverhaal of een verhaallijn ontsluiten. In Nationaal Park Hollandse Duinen is er een verhaallijn/thema landgoederen. Momenteel worden de mogelijkheden van een poort bij Landgoed Ockenburg onderzocht. Deze potentiële poort vertelt dan het verhaal van de landgoederen binnen het nationaal park. Landgoed Ockenburg <https://www.landgoedockenburg.nl/> [klik hier voor meer informatie](#). Het is van belang dat je bij de invulling van de deelverhalen van de poorten het totaal en de samenhang in het oog houdt! En dat de poorten gezamenlijk het verhaal van het gebied vertellen.

Positionering van de poort zelf

De poort vertelt het verhaal van het park, van het deelgebied of deelverhaal en is een plek op zichzelf met een eigen identiteit. Deze identiteit/positionering zal wellicht ook samenhangen met de positionering van de eigenaar van de poort. Denk hierbij aan terrein beherende organisaties, maar ook aan ondernemers. Daarbij is het dus van belang om altijd de samenhang te borgen met het verhaal van het gebied. De positionering van de poort zelf heeft ook een directe relatie met de omgeving van de poort. Wat kan je vanuit de poort zien en beleven? Later in dit document worden de functies van een poort op een rijtje gezet. Maar globaal kan je een poort zien als een punt van aankomst, van mogelijk verblijf en van mogelijk vertrek het gebied in.

Ad 4 Keuzes maken

Aan de hand van de analyse, de ambitie en de positionering bepaal je de meest optimale locaties voor de poorten en de functie(s) van deze poorten (zie hieronder).

De functies van een poort

Aan de hand van de uniekheid en bijzonderheid van het gebied, het type bezoekers (beoogde doelgroep) en hun behoeften en de bezoekersaantallen bepaal je op welke plek je welke functies aan de bezoekers wilt aanbieden.

Mogelijke functies:

- **Informatie** Informatiepanelen, kaart van het gebied, kleine expositie, nationaal park ranger. Maar denk ook aan brochures, app's en een website. Deze laatste opties hebben vanzelfsprekend ook een bredere functie dan alleen de poort.
- **Service** Horeca, toiletten, natuur-speeltuin, winkel, servicepunt fietsen (oplaadpunten, verhuur)
- **Beleving** Startpunt gemarkeerde wandelroutes, excursies, activiteiten, workshops, nature gaming, exposities/kunst, unique selling points/landmarks
- **Educatie** Excursies, nationaal park ranger, exposities, lezingen, spelen/ontdekken, workshops
- **Ontmoeten/bijeenkomsten** Ruimte(n) voor zakelijke bijeenkomsten, lezingen, bewoners- of vrijwilligers- bijeenkomsten, lezingen, onderwijs (opleiding, cursussen), mindfulness/yoga

De exploitatie van een poort

Uit gesprekken met terrein beherende organisaties komt naar voren dat je vooraf goed moet nadenken over de exploitatie van een poort. Wanneer hier geen externe financiering voor beschikbaar is, heb je minimaal 300.000 bezoekers per jaar nodig om een zelfstandige poort inclusief horeca en winkel rendabel te maken.

Voorbeeld

Mobiel bezoekerscentrum Natuurmonumenten

Het 'Bezoekerscentrum op Raajer' (Bezoekerscentrum op Wielen) is een mobiel bezoekerscentrum van Natuurmonumenten in Nederland. Bij dit bezoekerscentrum ontmoeten we onze bezoekers op de mooiste plekjes van de Sint-Pietersberg en ENCI-groeve. Hier informeren we de bezoekers over de ontwikkeling van dit nieuwe en zeer bijzondere natuurgebied.

Ad 5 Creëren van verbinding en eenheid

Het is belangrijk voor een bezoeker dat entrees en poorten herkenbaar zijn. Daarom is het creëren van verbinding en een zekere vorm van eenheid in herkenbaarheid belangrijk.

Ten aanzien van het voeren van 'merk- en huisstijl beleid', een belangrijke vorm van eenheid en herkenbaarheid, wil het Nationale Parken Bureau in 2023 een zogenaamd merkenhandboek uitwerken. Hoe ga je om met de verschillende merken en logo's van het park zelf, de 'terrein beherende organisaties en ondernemers'? Daarnaast kan je gebruik maken van een bepaalde herkenbare stijl of van een in het oog springend beeld, zoals bijvoorbeeld de grote sleutels bij de Natuurpoorten in Brabant.

Vogelkijkbanken Nationaal Park Lauwersmeer

Deze bijzondere banken staan op verschillende plekken in het nationaal park. Deze banken zijn niet gekoppeld aan een poort, maar creëren wel verbinding, eenheid en herkenbaarheid.

Belvedere in Drentsche Aa

Unieke uitzichtpunten in het landschap. Deze belvederes zijn niet gekoppeld aan een poort, maar creëren wel verbinding, eenheid en herkenbaarheid.

Beeld: Harry Cock

5. Inspiratie

Hieronder volgen enkele voorbeelden ter inspiratie

Brabantse Natuurpoorten

Startpunten met parkeerplaats aan routenetwerken
Koppeling met horeca-ondernemer.
[Meer informatie](#)

Biesbosch MuseumEiland

Informatievoorziening (voor kassa)
Vertrekpunt excursies.
[Meer informatie](#)

Buitencentrum Schoorlse Duinen

Een Unique Selling Point in Schoorl is de aanwezigheid van de hoogste duinen van Nederland. Het centrum ligt aan de rand van het dorp, is uitstekend bereikbaar en vormt het startpunt voor een ontdekking van de Schoorlse Duinen. Het is een voorbeeld van een rendabel bezoekerscentrum.

[Meer informatie](#)

Beeld: Jaap Lotstra

Ecomare

Ecomare heeft in haar gebouw een bezoekerscentrum over het Waddengebied, organiseert diverse excursies in het gebied en heeft een programma voor scholen.

[Meer informatie](#)

Beeld: Aaldrik Pot

Beeld: Jaap Lotstra

Colofon

Dit is een uitgave van het Nationale Parken Bureau

Tekst: Nationale Parken Bureau
Vormgeving: Studiotekst

Augustus 2023

info@nationaleparkenbureau.nl

Postbus 2, 3800 AA Amersfoort
Smallepad 5, 3811 MG Amersfoort
www.nationaleparkenbureau.nl

